

Menighetsrådenes oppgaver idag

Foredrag av biskop Hille på prostimøte
i Hamar onsdag 20. mars 1946.

Utgitt av Hamar bispedømmeråd.

Bispedømmerådet hadde besluttet å sende ut biskop Hilles foredrag som en hilsen til menighetsrådene i Hamar bispedømme.

Etter hans plutselige bortgang vil foredraget bli en kjær hilsen og en siste mektig appell fra vår kjære biskop.

Det er en begivenhet at vi for første gang i frihet kan møtes alle vi som i den tiden som ligger bak oss, har stått i kampen for vår kirke. Jeg ønsker dere vel møtt. Da jeg ble bedt om å tale om menighetsrådenes oppgaver i dag, hadde jeg den innvending at det synes jeg en av dere skulle gjøre som sitter i menighetsrådene og nå kjenner det «på kroppen», som en sier, hvordan det ligger an. Jeg måtte gi meg.

Det som jeg kan si, er på ingen måte ment som noe utømmende. Jeg håper at den samtalen vi skal få, vil komme til å fylle ut det jeg sier, og at det kan tjene iallfall til å sette tankene i sving og framkalle kanskje innvendinger, men iallfall supplerende meninger.

Jeg vil ikke begynne med å tale om oppgavene i dag, men gå litt tilbake og se på de årene som nå ligger bak oss, kirkekampens år, fordi jeg mener at de kaster lys over det vi skal ha for oss her: hva menighetsrådene egentlig står for, deres egentlige sentrale oppgave.

Kirkens kamp husker vi ble et ledd i den nasjonale kamp. Kirkefronten var jo en av de fremste i den nasjonale kampen. Men det var ikke for oss det eneste, ikke engang hovedsaken kanskje, for dyppest var det jo kristendommens sak i vårt folk vi ville kjempe for. Det var kristenarven kirken sto for. Da den var truet av hedenskap og barbari, ble den arven så umistelig for oss. Det gjaldt livet, vårt folks liv i dypeste mening. Det gjaldt de enkeltes frelse, alle disse sjeler i en verden full av fristelse og nød, alle på veg mot evigheten. Vi tenkte vel på det mange av oss den tid. Skulle arven bli borte? Skulle himlen lukkes? Skulle de bli uten Gud og uten håp i verden? Skulle de gå mot det evige mørke? Det var alvor. Men det gjaldt også samfunn og folk. Skulle de demoniske, gudfiendtlige krefter få makten? Skulle de kristne verdier utryddes, de som vi husker lystet for oss som aldri før i den tiden: rett, sannhet, frihet og menneskeverd, barmhjertighet og kjærlighet? Her tok kirken kampen opp som en rett og sann Kristi kirke.

Denne kampen måtte føres i hver bygd, i hver menighet. Hvem skulle ta kampen opp? Alle, sier vi. Alle som forsto hva det gjaldt. Javisst. Men noen måtte representere menigheten, ha ansvaret og ledelsen. Ja, det fikk vel bli presten, det. Men det

skulle snart vise seg at det kunne presten ikke ta-
ne. Det var menighetsrådene som var kalt til det
sammen med presten. Alt ved biskopenes avsettelse
i februar 1942 og ved de nye NS-biskopers innset-
telse like etter, fikk vi merke at menigheten hadde
sitt organ som opptrådte og talte på menighetens
vegne. Praktisk talt alle menighetsråd erklærte da
sin solidaritet med de rette biskoper. Så kom det
endelige brudd i påsken 1942, da alle prestene nedla
sine embeter og kirken brøt med nazistyrer og la
fram sitt bekjennelsesskrift «Kirkens Grunn». Da
overtok menighetsrådene for alvor og i full utstrek-
ning ansvaret og ledelsen. De gav for det første sin
tilslutning til «Kirkens Grunn». Dermed var de med
å gjøre dette skrift til en kirkelig bekjennelse av
kirkehistorisk betydning. Ikke bare en lederklipp,
slik som vi ble beskyldt for å ha den, ikke bare
geistligheten — nei, hele den norske kirke gjennom
sine menighetsråd framla her sin bekjennelse. Det
var det ene.

Det andre var kanskje av ennå større betydning
for menighetsrådenes stilling. For de nøyet seg ikke
med dette å gi sin tilslutning, men de kalte på me-
nighetens vegne presten til å være menighetens
prest også etter at han hadde nedlagt sitt embete.
Og derved gav de ham det åndelige og rettslige

grunnlag for hans fortsatte preste-tjeneste i kirken. Tydeligere kan det ikke gi seg uttrykk, at menighetsrådene har ansvaret og ledelsen i menigheten.

Jeg har et levende minne fra de spennende dagene ved påsketid 1942. Det var like etter embetsnedleggelsen, da husker dere kanskje at Qvisling sendte et telegram, hvori han truet alle prester som hadde nedlagt med at de skulle ut av prestegården på en uke, og videre med allehånde forfølgelser. Da hadde jeg et hemmelig møte med noen menighetsrådsfolk, som hadde oppsøkt meg. De skjønnte at nå kom det til en veldig kritisk situasjon, og de ville vi skulle samrå oss om dette. Nå gjaldt det jo ikke bare å avgi en solidaritetserklæring, heller ikke å be presten om å fortsette i sitt virke. Menigheten sto overfor det å bli uten prest, kanskje også uten kirke, — ja, i direkte fare for forfølgelse og undertrykkelse av kirkens liv. Vi ble enige om å sende ut en parole til menighetsrådene så langt vi kunne nå dem. Nå måtte menighetsrådene i tilfelle ta det fulle og hele ansvar for å holde selve kristenlivet og menighetslivet oppe og lede kirkens liv og arbeide, selv om det kanskje måtte skje i hemmelighet. Derfor måtte de sørge for de mest grunnleggende ting. Vi satte opp noen punkter. Først og fremst: Guds ords forkynnelse måtte ha sin gang og sakramentene forvaltes, hva der enn

skulle skje. Menighetsrådene måtte stå for at Guds ord måtte forkynnes, barn måtte døpes, nadverden måtte forvaltes, om det så skulle skje i hemmelighet. Videre tenkte vi på sjelesorg. Ingen måtte være i sjelenød og ingen hjelpe dem, døende og ingen komme til dem. Vi nevnte også ungdommens undervisning, i det hele det sentrale og umistelige i menighetens liv. Altså, hele menighetens liv måtte menighetsrådene ta ansvaret for og ledelsen av.

Det ble nå ikke noe med disse svære truslene med en gang. Berlin hadde sagt fra at det skulle ikke gåes så raskt fram. Men etterhvert ble det i den ene bygda etter den andre slik at presten ble forvist og all virksomhet fra vår side ble forbudt og forfulgt. Her på Hedemarken fikk dere nok sannelig kjenne det mange steder. Da ble det så tydelig at alle måtte se det, hva menighetsrådene skulle være til og hvor betydningsfullt det var at vi hadde dem.

Det var mange dengang som takket Gud fordi vi i 1920 fikk loven om menighetsråd. Gud ville ruste oss for det som skulle komme, vi så Guds plan i det. Vi måtte også takke Gud for den utvikling som menighetsrådene hadde gjennomgått i årene fra 1920 til 1940, og som hadde forberedt dem til det som skulle komme. Det var nokså smått stell i begynnelsen, ofte mest det rent forretningsmessige, som i

et kommunalt styre. Men etter hvert ble det ved målbevisst arbeide annerledes. Menighetsrådene fikk etter hvert mere klarhet og forståelse, mer selvbevissthet i god forstand, mer ansvarsbevissthet, mer aktivitet. Og så fikk de ildåpen i kampens tid.

Tiden er igjen kirkelig sett blitt normal, prestene på plass, kirkene i menighetens hånd, forfølgelsene slutt. Dermed er det ekstraordinære i menighetsrådenes funksjon bortfalt. Men ikke selve hovedsaken, det hvori menighetsrådenes oppgaver samler seg, det som ble så lysende klart i kampens tid, nemlig at menighetsrådene skal ha ansvaret for og ledelsen av menigheten i samarbeide med presten. Det tren- ges like meget i dag som i kirkekampens tid. På en måte nesten mere, for dengang var folk våkne, det gikk av seg selv å få dem med, det var samhold i menigheten.

Vi hadde vel ventet at tilslutningen skulle holdt seg, kanskje. Mange er skuffet over at det ikke gikk slik. Vi håpet på en besøkelsestid, en vekstid. Det var nå kirken som bar og holdt da alt annet brast, og vi trodde at folk hadde fått en slik anskuelse- undervisning at de hadde lært hva kristendommen var verd. Det er nok også igjen en god del av res-

pekten og godviljen overfor kirke og kristendom. Men vi kan likevel ikke lukke øynene for at situasjonen og aspektene er ikke lyse: På den ene side er der en slapphet, en tretthet, en reaksjon blant dem som har søkt kirken og vært med i denne tid og deltatt i kristelig arbeid, folk som vi tenkte vi hadde vunnet for godt. Alle steder taler de om det. Vi kan si det gir seg vel. Det var nylig en som sa til meg: Jeg tror vi har passert bunnen. — Men det er en kritisk tid for menighetene dette at det er så mange som står i fare for å bli borte. Og her må menighetsrådene kjenne ansvar for menighetene, kjenne det som en uro og bekymring: hvordan skal vi igjen få styrket menighetens liv og det kristelige arbeide? Hvordan holde fast eller vinne tilbake disse som vi vant i de hårde år, så de ikke glir helt bort? Menighetsrådene er jo menighetens organ og skal stå sammen med presten i omsorg for menighetens åndelige tilstand.

Men situasjonen i dag har også en annen side. Angrepene utenfra på kristendommen tiltar i denne tid. Det merker vi alle. Gudløshetens ånd er som en gift. Ikke bare skal troen tas fra menneskene, men alle gamle moralbegreper er også i oppløsning, en vet snart ikke, later det til, hva en skal tro på og hva en ikke skal tro på. Frekkere, mere åpent enn tid-

ligere trer dette fram nå. Ja, sier enkelte, dette måtte vi jo være forberedt på. Silk er det bestandig etter forferdelige katastrofetider. Men vi kan ikke slå oss til ro med det. Vi må se i øynene at menneskene blir mer og mer fremmede for kristendommen, for Guds vilje og tanker. Kristendommen blir en spesialitet, en hobby for den lille flokk. Den store flokk har nok med de jordiske ting og interesser. Det er avkristningen, sekulariseringen eller verdsliggjørelsen, som har sine røtter langt tilbake, men som nå er blitt en av tidens sterkeste strømninger.

Jeg omtaler dette såvidt utførlig for å få fram hvor meget som trenger å gjenreises og bygges opp igjen i vårt folk på dette det viktigste av alle områder, kristen tanke, kristen tro og kristen moral, og hvor det gjelder å verge og bevare det vi har. Det er ikke slutt på kirkekampen hvis en ser dypst nok. Det er i dag som i kampens dager den kristne arv det gjelder. Også i dag må det bli slik, Gud giv det kunne bli slik, at vi ser det gjelder livet. At vi ikke sløvt venner oss til at det ikke kan annerledes være. Men at vi ser det er klart og brennende alvor at det gjelder livet for vårt folk, for våre barn, vår bygd og by. Så det kommer til å bli det store spørsmål for oss: hva vil Gud i min menighet, hva er det

Gud vil av oss? Da ser vi ansvaret og oppgavene for kirken og den kristne menighet, og ikke minst for menighetsrådene. Det blir som i kampens dager at vi ser for oss disse tusener av evige menneskesjeler. Jeg synes det er så rart å la tanken gå utover bygd eller by, fra gård til gård, fra hjem til hjem og tenke på alle disse mennesker. Når du teller dem sammen, blir det jo tusener av evige menneskesjeler på vei mot evigheten, og så utsatt for tidens gift, i fare for å miste arven. Sannelig, mine venner, det er nok som an få oss til å få alvorstanker og en brennende vilje i vår sjel til å gjøre det Gud nå vil vi skal gjøre. For arven må ikke mistes, det må ikke gå den veien at vårt folk, vår bygd, vår by skal synke ned i gudløsheten.

Det viktigste av alt blir da dette å nå alle med evangeliet om Gud og Kristus og om de evige ting. I forkynnelse, i undervisning, i sjelesorg. Hva kan det nytte ellers, hvis de aldri får høre ett ord fra Gud, mens de nåes av alle annen innflytelse?

Det gjelder ikke bare å nå de enkelte heller. Vi er nå engang ikke bare enkeltmennesker, men samfunnsvesener, og samfunnet og den ånd som rår i samfunnet, betyr så enormt meget. Det gjelder å skape en kristen samfunnsånd, en kristen åndsmakt som preger alle forhold i livet, hjem og barneopp-

dragelse, ungdommen og idretten og fornøyleslivet, omgangsliv og selskapelighet, handel og vandel, of-fentlig styre og stell, alle områder ville vi skulle komme inn under kristen åndsmakt. Målet det er å kristne bygdens eller byens liv, gjennomtrengte og prege det og slik gjenreise, bygge opp igjen kristen tro og moral.

Hvis ikke kristendommen får slik innflytelse og åndelig makt, vil gudløshetens gift ødelegge og undergrave livet, og våre barn og etterkommere vil miste kristenarven. Det er ikke tvil om at det er veien. Og det må ikke skje, det sier vi inni oss alle sammen. Og her må da også menighetsrådene føle sitt særlige ansvar.

Ja, hva skal vi da gjøre, sier dere. Hva er de konkrete oppgaver for menighetsrådene i dag? Ja, en kunne holde på i timevis, hvis en skulle tale om alle de oppgavene menighetsrådene har. Jeg vil innskrenke meg til å peke på noen enkelte ting, som for meg står som særlig praktisk viktige og til en viss grad gjennomførbare for dere.

Det første punkt er: Fyll institusjonene, bruk de ting som er gitt og ligger der ferdig. Dette er det første jeg ville si litt om.

Det første jeg da vil nevne, er menighetsrådsmøtene, de møtene dere holder i menighetsrådene. Dere vet hvor kjedelige og tørre og forretningsmessige de kan være, det finnes ikke noe stort kjedeligere enn slike møter når de er kjedelige. Men de kan Gud skje lov også bli levende, varme og fruktbare. Menighetsrådene er ikke bare forretningsutvalg, men de er kirkens arbeidslag med oppdrag fra Gud og menigheten til å lede Guds sak i bygden eller byen sammen med presten. I dag da det gjelder så meget, har vi da vel mindre enn noensinne råd til å ha åndløse menighetsrådsmøter. Jeg sier det til dere som skal lede dem og til alle som er med, for alle kan bidra til å fylle dem og bruke dem så de blir hva de skal være: samråd mellom kristne mennesker om menighetens kristelige tilstand og behov med tilskyndelse og oppmuntring til felles vilje og felles tiltak. De må alltid åpnes med Guds ord og bønn, det er innvielsen, og de må så preges helt igjennom av det som er hovedsaken.

Jeg hadde nær sagt at jeg har lyst til å gi dere en liten tekst å lese av og til, en tekst fra menighetsrådsloven. § 11 i menighetsrådsloven er det godt å lese av og til for dem som er med i menighetsrådet. Den lyder slik: «Det er menighetsrådets plikt å ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres

for fremme av kristelig liv i menigheten, særlig for at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent dermed, ungdommen samlet om gode formål, og legemlig og åndelig nød avhjelpet.» En sådan felles samling om den paragrafen vil holde levende for oss hva som er det egentlige, hva det er vi er samlet her for. Jeg er inderlig glad at den paragrafen kom med i loven. Den er lovens hjertepunkt.

Det som nå er sagt om møtene, utelukker selvfølgelig ikke en god forretningsorden og korrekt saksbehandling. Langt fra. Men jeg gjentar: la ikke menighetsrådsmøtene bli tørre og åndløse samvær, men la dem bli fylt av Guds ånd.

Det annet jeg nevner under dette punkt er kirke-
ne. Kirkehuset ligger der, det største og vakreste hus i bygden. Hvem har slikt lokale? Nytter vi det, utnytter vi det? Kirkehuset er lagt direkte under menighetsrådet. Det er menighetsrådenes plikt å styre nettopp med kirken. Når dere nå skal ha for dere om kirken, la det så ikke bare bli spørsmål om å sette opp budsjett, men tenk på, rådså om hva det kan gjøres for at kirken i dag, i vår situasjon skal få tak på folk, dra folk til seg, ikke stå der stengt i ukevis kanskje, iallfall stengt mellom hver søndag, og om søndagene er det ikke mange som finner veien. Det er et problem.

Det har sin ytre side, som menighetsrådene først er satt til å stelle med: å sørge for hvordan kirkehuset i det ytre er. Og da skal vi være enige om én ting. Huset skal være vakkert og trivelig, skal holdes rent og skal være varmt. Dette har direkte åndelig betydning. Det er ikke greit å sitte og fryse og holde på å bli syk i kirken. Det skal litt til for å bli åndelig stemt da. Slik har det direkte åndelig betydning hvordan kirkehuset er. Er det trivelig, drar folk dit, og de sier, nei — det er nå ingensteds som i kirken, de føler seg hjemme der. Det er en stor og betydningsfull oppgave å stelle med kirkehuset.

Men det er ikke gjort med det. Vi har også problemet med kirkesøkningen. Hva skal dere menighetsrådmedlemmer i hver bygd og by gjøre for at kirkesøkningen kan bli større? Vet du hva jeg vil svare først? Det aller første ethvert menighetsrådsmedlem skal gjøre, det er selv å gå i kirken. Gå i kirken du og ditt hus! Det er den første plikt. Det er nå ille å sitte og rådslå om kirkesøkningen og så aldri være der selv. Det var det første. Men sjener dere ellers ikke for å oppfordre folk, spør dem: Hvorfor går du ikke i kirken? Vær med å oppmuntre dem til å gå, kjente og slektninger. Vi tør ikke snakke til folk, vi skulle ikke være så bange for det. Og så er det jo forskjellig annet som menig-

hetsrådene kan medvirke til. Jeg nevner noen ting: Sammen med presten å se å få kirken mere brukt utenfor høymessegudstjenestene, til ekstra gudstjenester, aftenmøter, ungdomsgudstjenester. Vi har lov til å bruke kirken til vitnemøter også. Kirken skal i det hele tatt ikke stå på stas. Gå inn for dette, bruk kirken! Venn folk til å komme der, så håper vi nok at det skal ha sin virkning. En kan også gå i gang med praktiske tiltak som kirkebilruter. Jeg skal ikke nevne mer om dette punkt her.

Som det annet punkt vil jeg si: ta initiativ. Ut fra brennende vilje og trang til å nå menneskene og ikke la dem gli bort og slukes av gudløshet må menighetsrådet og presten samrå om nye tiltak og støtte og styrke tiltak som er i gang. Da har jeg tenkt på noen ting jeg vil nevne. Først nevner jeg å sette igang en planmessig forkynnelse av Guds ord utenfor kirken. Det er i flere bygder slik at det er avsides grender, hvor Guds ord sjelden, meget sjelden forkynnes. De som reiser — emissærer og andre — de kommer ikke bort i de bortgjemte gren-der. Oftest ikke, tror jeg. Det er for få mennesker kanskje, en kan ikke samle så mange. — Eller der er særlig «truede» strøk, f. eks. ved anlegg eller hvor ny industri vokser opp, der trenges en innsats med Guds ords forkynnelse. Presten rekker jo ikke alt.

Her er en planlegging i menighetsrådet ubetinget viktig. Medlemmer i menighetsrådet vet om alle forhold i sin grend, der er de lokalkjente, og så legger de fram alt under samtalen. Om det høver, så bør menighetsrådsmedlemmene ta ansvar for sin grend og helst også selv være aktive. Det er meget om å gjøre at det blir et godt samarbeide med de kristelige organisasjoner og foreninger i bygden i disse ting.

Men i dag gjelder det etter mitt skjønn framfor alt barna, ungdommen, hjemmene og oppdragelsen. Den moralske og religiøse gjenreisning må først og fremst sette inn her. Søndagsskolen har aldri hatt større betydning enn i dag. Skulle det være noen grend hvor det enda ikke er noen søndagsskole, må dette tas opp i menighetsrådet. Det må være søndagsskole i alle kretser. Men mest vekt vil jeg her legge på foreldremøter, dette å samle foreldrene til hyggekvelder, kunne en jo kalle det, ha det hyggelig sammen, ta fram det som brenner i alle foreldre: barna og ungdommen. Det er så brennende aktuelt i dag. Menighetsrådene burde kanskje nedsette en hemnd eller et utvalg innen sin midte og så søke samarbeide med skolens folk og med interesserte foreldre. Under krigen husker dere det var noe av det mest gripende, dette at de stod sammen disse tre

makter i vårt samfunn: kirken, skolen og hjemmene. Da det gjaldt ungdomstjenesten, ble disse tre sveiset sammen. Den kontakten skulle fortsette. Det har vært tale om å danne lag eller grupper av hjemmets, skolens og kirkens folk, som kunne virke sammen til orientering i spørsmålene, til felles rådgiving og tiltak for hjemmene, barna og ungdommen. Jeg nevner denne tanken. Jeg tror den er fruktbar og at den kunne ha en framtid.

Av ting som menighetsrådene særskilt kan sette i verk, nevner jeg barnegudstjenester, ungdomsgudstjenester, utdeling av småbøker ved dåp om barnets kristelige oppdragelse osv. Men ellers gjelder det i det hele tatt at det er om å gjøre å være våken og kunne sette inn der det trenges. Kanskje med prøver til vern om de kristne verdier, f. eks. om heligdaysfreden, søndagsfreden blir jo krenket både ved idrettstilstelninger og på mange andre vis. Det har hendt at menighetsrådene har stått fram og sagt kraftig fra som den kristne menighets organ. Eller et ord om all drukenskap og elendighet. Det viktigste er dog ikke å protestere, men å gjøre en positiv innsats.

Det kunne være mange andre ting å nevne, men jeg vil som det tredje og siste punkt ta noe som har

en mer personlig adresse til hver enkelt. Din bygd eller by — å, hvor glad du er i den. Det er noe forunderlig med den kjærlighet som binder en til hjemstedet. Din menighet må bli deg like kjær, stå ditt hjerte like nær. For den kristne skulle jo de to, bygd eller by og menighet være ett. Til den enkelte blant dere vil jeg derfor si: bær menigheten på ditt hjerte, ta den inn i din bønn hver eneste dag. Du har jo noen som du ber for hver dag. Ta menigheten din inn i din bønn. Be også for menighetsrådsmøtene. Glem ikke hva Gud vil med menigheten og hvorfor han har satt deg inn i menighetsrådet. Lev for menigheten, ha omsorg for den. Gå og tenk over forholdene. Mangen gang har du god tid til å tenke litt på menigheten, tenk over forholdene, hva de krever, vær oppfinnsom og kom med forslag. Og så vær villig til selv å gjøre noe og ta på deg noe og overlåt ikke alt til andre. Det er noe som heter beskjedenhet som er en dyd, men det er også noe som gjenner seg bak beskjedenhets maske, og som ikke er av det gode.

Jeg vil slutte med det ord av apostelen: «Vær ikke lunke i eders iver, vær brennende i ånden, tjen Herren!» .

